

**Śląscy
potentaci
– dziedzictwo
Schaffgotschów**

**Die schlesischen
Großindustriellen
– das Erbe der
Schaffgotsch**

Dom Współpracy Polsko-Niemieckiej
Haus der Deutsch-Polnischen Zusammenarbeit

Wydawca/Herausgeber:

Dom Współpracy Polsko-Niemieckiej

Haus der Deutsch-Polnischen Zusammenarbeit

44-100 Gliwice, ul. Bojkowska 37

45-068 Opole, ul. 1 Maja 13/2

e-mail: haus@haus.pl

www.haus.pl

Dom Współpracy Polsko-Niemieckiej

Haus der Deutsch-Polnischen Zusammenarbeit

Współwydawca/Mitherausgeber:

Księży Młyn Dom Wydawniczy Michał Koliński

90-345 Łódź, ul. Księży Młyn 14

tel. 42 632 78 61, 602 34 98 02

e-mail: biuro@km.com.pl

www.km.com.pl

Autorzy tekstów i zdjęć/Autoren der Texte und der Bilder:

Beata Pomykalska

Paweł Pomykalski

Joanna Oczko

Konsultacja naukowa i merytoryczna/Wissenschaftliche und inhaltliche Unterstützung:

dr Arkadiusz Kuzio-Podrucki

Wydano ze środków/Herausgegeben aus den Mitteln des:

*Konsulatu Generalnego RFN we Wrocławiu
Generalkonsulats der BRD in Breslau*

Konsulat Generalny
Republiki Federalnej Niemiec
we Wrocławiu

*Konsulatu RFN w Opolu
Konsulats in Oppeln*

Copyright by Dom Współpracy Polsko-Niemieckiej

Gliwice-Opole 2014

Tłumaczenie/Übersetzung:

Ewa Czeczor

Korekta/Korrektur:

Magdalena Jarnotowska

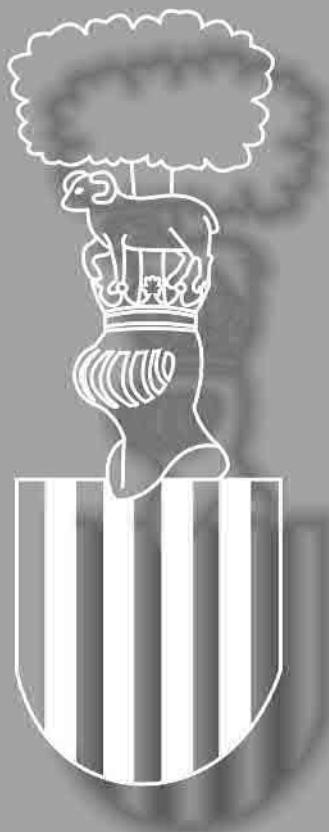
Projekt okładki i skład/Entwurf des Umschlags und Satz:

Paweł Pomykalski

ISBN 978-83-63995-23-2

ISBN 978-83-7729-247-1

Przedmowa	4
Vorwort	5
Wstęp wydawcy	6
Vorbemerkung des Herausgebers	7
Słowo od autorów	8
Einführung der Autoren	8
Historia rodziny	10
Familiengeschichte	11
Działalność gospodarcza	24
Wirtschaftliche Tätigkeit	25
Działalność społeczna	50
Soziale Tätigkeit	51
Budownictwo sakralne	92
Sakrale Architektur	93
Pałace	142
Schlösser	143
Bibliografia	197
Bibliographie	197

Przedmowa

Na wstępnie, nie chcąc zmarnować nadarzającej się okazji, chciałbym serdecznie podziękować twórcom projektu przedstawiającego w formie albumów fotograficznych działalność górnośląskich przemysłowców za tę inicjatywę. Z przyjemnością przystaję na prośbę wyrażoną przez panie Aleksandrę Bernais i Weronikę Wiese, aby przyczynić się do powstania tej wyjątkowej pracy, opatrując ją słowem wstępny. Pewne przysłowie mówi:

„Jeden obraz wart jest więcej niż tysiąc słów”

Nie jedno zostało już napisane na temat przemysłu i górnictwa na Górnym Śląsku. Nie jest niestety możliwe pozyskanie relacji z pierwszej ręki na temat tego okresu, biorącego swój początek u schyłku epoki napoleońskiej, ponieważ w 2014 roku nie ma już świadków historii, których osobiste doświadczenia łączyłyby się z tym czasem. Z tego powodu publikacje, takie jak ta, w których obrazy – inaczej jak samo słowo pisane, dostarczając nam rzeczowych dowodów dla opowiadań naszych rodziców i dziadków – przejmują coraz ważniejszą rolę w zachowywaniu pomięci o tym czasie.

Wielką zasługą zarówno tego albumu, jak i całej serii jest utrzymanie dla zainteresowanego czytelnika tej historii jako ciągle żywej i zainspirowanie niektórych do dokładniejszego nad nią studium.

Na temat roli Schaffgotschów, jako bohaterów niniejszego tomu, należy stwierdzić, że nasza rodzina zawsze z dumą odnosiła się do poczucia odpowiedzialności, jaką rodziło przejęcie dziedzictwa Karola Goduli. Nie jedyną jego zasługą było położenie kamienia węgielnego pod imperium przemysłowo-górnicze, dzięki któremu rodzina Schaffgotsch mogła zapisać się w historii śląskiego przemysłu. Osobiście, jak na ówczesne czasy, poczynił starania, aby jego spadkobierczyni uniwersalna, hrabina Joanna Schaffgotsch z domu Gryczik von Schomburg-Godulla uzyskała duży wpływ na kierownictwo i administrację, co w połowie XIX wieku było nad wyraz nowoczesną i przełomową praktyką. Mając na uwadze to tło historyczne, chciałbym zachęcić czytelnika, aby uświadomił sobie, że wiele z tego, co zostało zobrazowane w tej pracy, choć może nie w całości, ale jednak w dużym stopniu jest dziełem pewnej śmiałej kobiety.

Kończąc, chciałbym wyrazić moje najszczersze podziękowania autorom, wydawcom oraz współpracownikom odpowiedzialnym za powstanie tej książki, jak również życzyć czytelnikowi wiele radości z tego, co przyjdzie mu poznać.

Frankfurt, 23 grudnia 2014 r.
Hans Ulrich Graf Schaffgotsch

Vorwort

Zunächst möchte ich die Gelegenheit nicht versäumen, mich bei den Begründern des Projekts, welches das Wirken der oberschlesischen Großindustriellen in Bildbänden aufarbeitet, sehr herzlich für diese Initiative zu bedanken. Der durch Frau Aleksandra Bernais und Frau Weronika Wiese ausgesprochenen Bitte, durch dieses Vorwort zu diesem besonderen Projekt beizutragen komme ich mit Freude nach. Es gibt ein Sprichwort das besagt:

„Ein Bild sagt mehr als tausend Worte“

Es ist einiges über die Industrie und den Bergbau in Oberschlesien geschrieben worden. Einen Eindruck aus erster Hand über diese Zeit zu gewinnen, die nach dem Ende der Napoleonischen Zeit ihren Anfang nahm, ist jedoch mangels noch lebender Zeitzeugen mit persönlicher Erfahrung im Jahr 2014 leider nicht mehr möglich und daher sind es Veröffentlichungen wie die Vorliegende – in der uns die Bilder anders als nur das geschriebene Wort einen handfesten Beweis für die Erzählungen unserer Eltern und Großeltern liefern – die einen immer wichtiger werdenden Anteil an der Wahrung der Erinnerung an diese Zeit übernehmen.

Der große Verdienst dieses Bildbandes und dieser Reihe ist es, die Geschichte für den interessierten Leser lebendig zu halten und bei dem Einen oder Anderen die Lust auf weiteres vertiefendes Studium zu wecken.

Zur Rolle der Familie Schaffgotsch als Protagonisten des vorliegenden Bandes ist zu sagen, dass unsere Familie sich immer mit großem Stolz der Verantwortung bewusst war, die Nachfolge von Karl Godulla anzutreten, der nicht nur den Grundstein für das Industrie- und Bergbau-Imperium gelegt hat, aufgrund dessen Erbe die Schaffgotsch an der Geschichte der schlesischen Industrie mitschreiben durften. Für die damalige Zeit unüblich, hat er hat auch Vorkehrungen getroffen damit seine Universalerin, Gräfin Johanna Schaffgotsch geb. Gryzik v. Schomberg-Godulla in hohem Maße in die Lenkung und Verwaltung eingebunden wurde, was für die Mitte des neunzehnten Jahrhunderts eine außerordentlich moderne und richtungsweisende Herangehensweise war. Vor diesem Hintergrund möchte ich den Leser dazu ermuntern sich zu vergegenwärtigen, das vieles was in diesem Werk anschaulich gemacht wird zwar nicht ausschließlich, jedoch zu einem großen Teil auf das Wirken einer selbstbewussten Frau zurückzuführen ist.

Abschließend möchte ich den Autoren, dem Herausgeber und allen weiteren Mitarbeitern, die für die Entstehung dieses Buches verantwortlich sind meinen tiefsten Dank aussprechen und dem interessierten Leser viel Freude mit dem wünschen, was er erfahren wird.

Frankfurt, den 23. Dezember 2014
Hans Ulrich Graf Schaffgotsch

Wstęp wydawcy

Drodzy Czytelnicy,

do Państwa rąk trafia właśnie trzecia już część cieszącego się niesłabnącym zainteresowaniem cyklu wydawniczego „Górnośląscy potentaci”. Rodzina von Schaffgotsch – potentaci gospodarczy, właściciele zakładów przemysłowych, działacze kulturalni – to bohaterowie kolejnego albumu, na którego stronicach została zapisana historia pamiątek ocalałych po tej śląskiej rodzinie arystokratów.

W 2008 roku zgłosiła się do Domu Współpracy Polsko-Niemieckiej trójka młodych, pełnych zapału osób, które pragnęły podjąć próbę zbadania i przybliżenia losów rodziny von Ballestrem. W ten sposób niezwykle bogata architektura przemysłowa, mieszkalna i pałacowa naszego regionu, której fundatorami byli Ballestremowie, stała się inspiracją do stworzenia pierwszego albumu fotograficzno-historycznego „Górnośląscy potentaci – dziedzictwo Ballestremów”. Brak innych tego typu kompleksowych wydań przybliżających dziedzictwo śląskich potentatów gospodarczych spowodował, że zainteresowanie tą pozycją nie gaśnie i doczekała się ona już trzeciego wydania. Parę lat oraz życiowych doświadczeń później ta sama pełna pasji trójka pomysłodawców zaprezentowała kolejne fotograficzne udokumentowanie świadectw działalności innej śląskiej rodziny arystokratów w publikacji „Górnośląscy potentaci – dziedzictwo Henckel von Donnersmarcków”. Album ten, podobnie jak poprzedni, uzupełniony niezbędnymi informcjami merytorycznymi, pomaga w odkryciu ciekawych i pozytycznych pokładów śląskiego dziedzictwa powstałego dzięki rozwojowi gospodarki, nauki i techniki, dzięki inicjatywom rodziny Henckel von Donnersmarck.

Wszystkie albumy Domu Współpracy Polsko-Niemieckiej traktujemy jako hołd złożony osiągnięciom wielkich śląskich rodzin szlacheckich. Hołd złożony – filantropom, działaczom społecznym, wizjonierom, budowniczym imperium przemysłowego naszego regionu. Pomóżmy ocalić od zapomnienia ich zachwycające dziedzictwo, które częstokroć mijamy na co dzień, oraz przyjąć z szacunkiem tę niezwykle atrakcyjną lekcję historii Śląska, lekcję o jego wielokulturowej przeszłości!

Ten album to kolejna opowieść dla tych, którzy pragną poznać dzieje Śląska poprzez pryzmat rodów zamieszujących tę wyjątkową krainę. Wiedza na temat dokonań rodziny von Schaffgotsch, mimo ich wielu zasług oraz niewątpliwego wkładu w rozwój regionu, pozostaje wciąż fragmentaryczna. Mamy nadzieję, że niniejszy album pomoże zrozumieć i szanować śląską specyfikę, dostarczy jego mieszkańcom, a w szczególności młodzieży, refleksji i wrażeń na temat bogactwa kulturowego tej pięknej krainy.

Rafał Bartek,
Dyrektor Generalny Domu Współpracy Polsko-Niemieckiej

Vorbemerkung des Herausgebers

Liebe Leserinnen, liebe Leser,

in Ihren Händen halten Sie gerade den dritten Teil der Publikationsreihe „Die oberschlesischen Großindustriellen“. Die Familie von Schaffgotsch – Großindustrielle, Inhaber von Industriebetrieben, kulturelle Funktionäre – sind die Hauptfiguren des folgenden Bildband, auf dessen Seiten die Geschichte der bewahrten Andenken der schlesischen aristokratischen Familie festgehalten wird.

Im Jahr 2008 meldeten sich im Haus der Deutsch-Polnischen Zusammenarbeit drei junge, voll Eifer steckende Personen, die versuchen wollten das Schicksal der Familie Ballestrem zu erforschen und es bekannter zu machen. Auf diese Weise wurde die einzigartige, reichhaltige Industrie-, Wohn- und Schlossarchitektur unserer Region, deren Geldgeber die Ballestrems waren, zur Inspiration des ersten fotohistorischen Albums „Die Oberschlesischen Großindustriellen – Das Erbe der Ballestrems“. Der Mangel an ähnlichen, umfassenden Ausgaben, die das Erbe der schlesischen Großindustriellen darstellen, hat dazu geführt, dass das Interesse an der Herausgabe nicht abnimmt und nun eine dritte Ausgabe erzielte. Einige Jahre später und um Lebenserfahrungen reicher, präsentierten die drei, voller Leidenschaft steckenden Ideengeber, erneut eine fotodokumentarische Spurensuche der Tätigkeit einer anderen schlesischen Adelsfamilie in dem Bildband „Die Oberschlesischen Großindustriellen – Das Erbe der Henckel von Donnersmarck“. Dieses Album wurde, ähnlich wie das Vorige, durch inhaltliche Informationen ergänzt. Es hilft dabei einen Teil des interessanten schlesischen Erbes zu entdecken, das dank der Entwicklung der Wirtschaft, der Wissenschaft und Technik, dank der Initiativen der Familie Henckel von Donnersmarck entstanden ist.

Alle Alben des Hauses der Deutsch-Polnischen Zusammenarbeit betrachten wir als eine Ehrerbietung gegenüber dem Erreichten der großen schlesischen Adelsfamilien. Wir erweitern Ehrerbietung – den Philanthropen, Sozialtätigen, Visionären, Erbauern des industriellen Imperiums unserer Region. Helfen wir das erstaunliche Erbe, an dem wir oft täglich vorbeigehen, vor dem Vergessen zu bewahren und die einzigartige und attraktive Geschichtslektion Schlesiens über die multikulturelle Vergangenheit mit Respekt anzunehmen!

Dieses Album ist eine Erzählung für diejenigen, die die Geschichte Schlesiens durch das Prisma der Adelsgeschlechter, die dieses einzigartige Landeinst bewohnten, kennenlernen möchten. Trotz der vielen Verdienste und dem unbestreitbaren Beitrag zur Entwicklung der Region, bleibt das Wissen über das Wirken der Familie Schaffgotsch immer noch fragmentarisch. Wir haben die Hoffnung, dass das vorliegende Album helfen wird die schlesische Spezifität zu verstehen und zu respektieren und den Bewohnern und insbesondere den Jugendlichen einen Eindruck über die reichhaltige Kultur des wunderschönen Landes verschaffen wird.

Rafał Bartek,
Geschäftsführer des Hauses der Deutsch-Polnischen Zusammenarbeit

Słowo od autorów

„Śląscy potentaci – dziedzictwo Schaffgotschów” to trzecia przygotowana przez nas książka prezentująca spuściznę wielkich rodów niemieckich na Śląsku. Przygotowując albumy na temat zachowanego dziedzictwa rodziny Ballestremów, a następnie Henckel von Donnersmarcków wyznaczyliśmy sobie kilka celów. Jednym z nich było przybliżenie twórców potęgi przemysłowej Górnego Śląska i ich działalności gospodarczej, ale także społecznej, kulturalnej i religijnej, a bardzo często także politycznej. Chcieliśmy zwrócić również uwagę na fakt, iż wiele z należących niegdyś do tego rodu obiektów jest zagrożonych całkowitym zniszczeniem. Na szczęście można wskazać jednak coraz więcej krzepiących przykładów renowacji i adaptacji ich do nowych funkcji, co również opisujemy w książce. Ponadto jesteśmy świadkami zupełnego oswajania niemieckiego, a więc do niedawna obcego, dziedzictwa kulturowego przez przesiedlonych mieszkańców. Do głosu dochodzą bowiem pokolenia, które traktują już to dziedzictwo jak swoje.

Tak jest i w tym wypadku, z tą jednak różnicą, że Schaffgotschowie byli potężnym rodem już w średniowieczu i odgrywali znaczącą rolę polityczną na Śląsku, zwłaszcza w księstwie świdnicko-jaworskim. Dlatego też tym razem znacznie bogatsza jest część dotycząca korzeni rodziny i jej spuścizny na Dolnym Śląsku, szczególnie w rejonie Kotliny Jeleniogórskiej, gdzie znajdował się ich śląski matecznik.

W książce o Henckel von Donnersmarckach napisaliśmy, że w dziejach tej rodziny jak w soczewce skupiły się fascynujące procesy polityczne, społeczne i kulturowe, jakie zaszły na terytorium Europy Środkowej, a w szczególności na Śląsku znajdującym się w swej historii pod jurysdykcją kilku państw. Tymczasem zmienne kolejne losy rodziny Schaffgotschów jeszcze lepiej pozwalały prześledzić i zrozumieć skomplikowane dzieje oraz specyfikę tego jednego z najciekawszych w Europie regionów.

Duże zainteresowanie dwiema poprzednimi książkami skłoniło nas do zastanowienia się nad przyczyną ich popularności. Podczas przygotowywania publikacji przyświecała nam myśl, aby dotrzeć także do czytelników niezwiązanych na co dzień z historią i kulturą Śląska, tak przecież momentami odmiennymi od pozostałych obszarów Polski. Ponieważ historia Rzeczypospolitej to historia rodzin szlacheckich, mamy nadzieję, iż wybrana przez nas narracja, a więc opowiadanie o Śląsku poprzez pryzmat rodzin przemysłowców jest czytelnym kluczem do zrozumienia tej ziemi, także dla osób nieznających jej historii i niezwiązań z nią emocjonalnie. Po raz kolejny liczymy również, że właśnie ta książka pokazuje mniej znane oblicze tego regionu.

Beata Pomykalska
Paweł Pomykalski
Joanna Oczko

Einführung der Autoren

Das Buch „Die schlesischen Großindustriellen – Das Erbe der Schaffgotsch“ ist unsere dritte Publikation, die das Erbe der großen deutschen Adelsgeschlechter in Schlesien vorstellt. Zur Vorbereitung der Bildbände über das erhaltene Erbe der Familie Ballestrem und der Familie Henckel von Donnersmarck haben wir uns bestimmte Ziele gesetzt. Eines dieser Ziele war es die Schöpfer der industriellen Macht Oberschlesiens vorzustellen und sowohl ihr wirtschaftliches, aber auch ihr soziales, kulturelles, religiöses und oftmals politisches Engagement bekannter zu machen. Zudem wollten wir auf die Tatsache aufmerksam machen, dass viele Gebäude, die einst den Adelsgeschlechtern gehörten, vor dem völligen Verfall stehen. Zum Glück finden sich noch viele Anlagen die renoviert werden oder wurden und die nun neue und andere Funktionen erfüllen – diese Bauwerke haben wir ebenfalls mit aufgenommen. Zudem können wir beobachten, dass umgesiedelte Bewohner sich mit dem deutschen, also bis vor nicht allzu langer Zeit fremden Kulturerbe, vertraut machen. Zu Wort kommen auch die Generationen, die dieses Erbe bereits als ihr eigenes betrachten.

So verhält es sich auch in diesem Bildband, mit dem Unterschied, dass die Familie von Schaffgotsch eine überaus einflussreiche Adelsfamilie war und schon im Mittelalter eine wichtige politische Rolle in Schlesien, besonders im Scheweidnitzer-Jauerer Herzogtum, innehatte. Daher richten wir auch hier unser Augenmerk auf die Familiengeschichte und ihre Wurzeln in Niederschlesien, vor allem in der Hirschberger Tal Region, wo sich ihr Zufluchtsort befand.

In dem Buch über die Großindustriellen Henckel von Donnersmarck schrieben wir, dass sich in der Geschichte der Familie, die faszinierenden politischen, sozialen und kulturellen Prozesse widerspiegeln, die sich auf dem Gebiet Mitteleuropas und insbesondere in Schlesien, das sich in seiner Geschichte unter der Rechtssprechung unterschiedlicher Länder befinden hatte, ereigneten. Unterdessen können wir anhand des wechselvollen Schicksals der Familie Schaffgotsch, die komplizierte Geschichte und Spezifität dieser, einer der interessantesten Regionen Europas noch besser nachverfolgen und verstehen.

Die große Nachfrage nach den ersten beiden Publikationen veranlasste und dazu darüber nachzudenken, warum sie so populär waren. Mit dieser Publikation wollen wir auch diejenigen erreichen, deren Alltag nicht mit der Geschichte und Kultur Schlesiens verbunden ist, aber vielleicht mit der Geschichte anderer Regionen Polens. Die Geschichte Polens ist auch eine Geschichte der Adelsfamilien – so hoffen wir, dass die von uns gewählte Form der Erzählung über Schlesien anhand der Großindustriellen, zum Verständnis dieser Region beitragen kann. Vor allem auch für diejenigen, die die Geschichte der Region nicht kennen und keine emotionale Verbindung mit ihr haben. Wir hoffen auch diesmal, ein bisher unbekanntes Gesicht der Region aufzeigen zu können.

Beata Pomykalska
Paweł Pomykalski
Joanna Oczko

Historia
rodziny

Familiengeschichte

Historia rodziny

Śląskie początki

Istnieje wiele różnych teorii mówiących o początkach rodu Schaffgotschów. Według niektórych źródeł po raz pierwszy o ich przodkach dowiadujemy się ze wzmianki z 1174 roku, z której wynika, że niejaki Hugo de Schoff (być może: „Schaff”, „Schaf”) był w tym czasie kanonikiem katedry w Würzburgu.

Nieco później przedstawiciele rodu de Schoff pojawiły się w dokumentach na Śląsku, Łużycach, w Miśni i Turyngii. W 1186 roku na Śląsk, w towarzystwie Jadwigi, małżonki księcia Henryka Brodatego (1165/1170–1238), miał przybyć rycerz zwany Sibotho de Schoff, a w 1243 roku od wnuka Brodatego, piastowskiego księcia Bolka II Rogatki (1220/1225–1278) za swoje zasługi otrzymać gród zwany Kamienica (Kemnitz) koło Jeleniej Góry. Późniejsze badania wykazały jednak, że była to postać fikcyjna.

Natomiast zgodnie z innymi teoriami ród wywodził się z Miśni, gdzie jego protoplasti pojawiły się na początku XIII wieku. Zamkiem rodowym był Sollgast nad Elsterą. Herbem rodziny była owca – niem. das Schaf.

Pierwszym udokumentowanym członkiem rodu Schaffów na Śląsku był Reinhard Schaph, który został wymieniony w dokumencie z 1263 roku sporządzonym na dworze księcia głogowskiego Konrada. Schaffowie byli obecni także na dworze świdnickim i ziębickim, a bracia Ulryk (1321–1382) i Reincze Starszy (1332–1360) jako świadkowie bywają przywoływani w dokumentach wydanych przez księcia Bolka II Małego (zwanego także Świdnickim; 1309/1312–1368), ostatniego z Piastów świdnicko-jaworskich. Prawdopodobnie to za ich sprawą rodzinny herb – owca na czerwonym tle – znalazł się na tumbie grobowej Bolka II Małego w Krzeszowie. Ulryk piastował od 1365 roku funkcję starosty księstwa świdnickiego, a w 1369 roku został kasztelanem zamku Grodno.

Ich bliskim krewnym był Gotsche I Starszy (Gothard I Starszy), do którego należały Piechowice i Sobieszów. Jego żoną została Małgorzata (brak bliższych informacji na jej temat), z którą miał syna Gotsche II Młodszego (Gothard II Młodszy) oraz córkę Zofię, wydaną za rycerza z rodziny Nimptsch.

Gotsche I nabył dobra Kowary (Schmiedeberg), a od Agnieszki Habsburskiej, wdowy po księciu Bolku II Małym, otrzymał zamek Chojnik

(Kynast). Jego syn Gotsche II w 1375 roku został wójtem Jeleniej Góry (Hirschberg), a sześć lat później zakupił majątek Cieplice (Warmbrunn, obecnie Cieplice Śląskie-Zdrój). Około 1399 roku otrzymał najpierw w dzierżawę, a potem już na własność zamek Gryf z miasteczkami Gryfów (Greiffenberg, obecnie Gryfów Śląski) i Mirsk (Friedeberg). W 1401 roku przebudował zamek Chojnik na swoją siedzibę rodową, a w 1403 roku sprowadził do Cieplic z Krzeszowa cystersów, którzy założyli tu filię swojego macierzystego klasztoru. Otrzymał także rzadki tytuł – „wysoko urodzony” oraz nowy herb dla swego rodu. Ponadto sprawował kilka ważnych urzędów, w tym burgrabiego jeleniogórskiego, podstarosty wrocławskiego i krótko podstarosty świdnicko-jaworskiego. Zmarł w 1418 roku, a jego potomkowie z wdzięczności za rozsławienie rodziny i liczne dla niej zasługi postanowili przyjąć nazwisko Schaffgotsch.

Fortuna i zaszczty

Schaffgotschowie cieszyli się sympatią książąt piastowskich. Po śmierci księżnej Agnieszki w 1392 roku księstwo świdnickie przestało być samodzielne, przypadło Królestwu Czech, a w 1526 roku przeszło pod panowanie Habsburgów. W celu zapewnienia praw zwierzchnich i administracji księstwa świdnicko-jaworskiego wprowadzono urząd namiestnika, czyli starosty. Urząd ten pełniło także kilku Schaffgotschów, m.in.: Hans w latach 1457–1459, Ulryk w latach 1504–1512 i drugi raz w latach 1539–1542, Kacper w latach 1520–1523, Krzysztof Leopold w latach 1666–1672, oraz jako ostatni, zamkając zarazem epokę urzęduowania panujących na Śląsku Habsburgów – Hans Antoni w latach 1704–1740.

W 1443 roku dziedzicem Chojnika, Kamienicy oraz Kowar został Hans I. Z dwóch małżeństw doczekał się aż siedmiu synów: Hansa II, Hieronima, Krzysztofa, Ernesta, Antoniego, Kacpra i Ulryka.

Od Antoniego wywodziła się boczna linia czeska. Zmarł w Cieplicach w 1508 roku. Miał kilku synów. Ci, którzy dożyli dorosłości, odziedziczyli: Antoni II – Trzcińsko, Bernard – Radomierz i potem także Wojanów i Bobrów, Hans I – Kamienną Góru, a Ernest – Nową Kamienicę. W 1508 roku Hans rozpoczął budowę zamku Grodztwo koło Kamiennej Góry, a najprawdopodobniej w 1527 roku w kościele w pobliskim Raszowie zbudował kaplicę grobową, uchodzącą dziś za

Familiengeschichte

Schlesische Anfänge

Es gibt viele verschiedene Theorien zu den Anfängen des Adelsgeschlechts der Schaffgotsch. Laut einigen Quellen werden ihre Vorfahren zum ersten Mal im Jahr 1174 erwähnt und es heißt, dass Hugo de Schoff (eventuell „Schaff“, „Schaf“) in dieser Zeit Domkapitular in Würzburg war.

Etwas später tauchen Vertreter des Geschlechts de Schoff in Dokumenten in Schlesien, in der Lausitz, in der Mark Meißen und in Thüringen auf. Im Jahr 1186 soll als einer der Begleiter von Hedwig, der Gemahlin des Herzogs Heinrich des Bärtigen (1165/1170–1238), ein Ritter mit dem Namen Sibotho de Schoff nach Schlesien gekommen sein. Dieser soll dann 1243 vom Enkel Heinrichs des Bärtigen, Piastenherzog Boleslaw II. (Boleslaw der Wilde/der Kahle, 1220/1225–1278), für seine Verdienste die Burg Kemnitz bei Hirschberg erhalten haben. Spätere Forschungen ergaben jedoch, dass es sich um eine fiktive Person gehandelt habe.

Anderen Theorien zufolge stammt das Geschlecht aus der Mark Meißen, wo seine Stammväter Anfang des 13. Jahrhunderts auftauchten. Die Stammburg war Sollgast an der Schwarzen Elster. Das Stammwappen stellte ein Schaf dar.

Das erste nachgewiesene Mitglied des Geschlechts der Schaffs in Schlesien war Reinhard Schaph. Er wird in einem Dokument aus dem Jahr 1263 erwähnt, das auf dem Hof des Glogauer Fürsten Konrad angefertigt wurde. Die

Schaffs waren ebenfalls auf dem Schweidnitzer sowie auf dem Münsterberger Hof vertreten. Die Brüder Ulrich (1321–1382) und Reintsch der Ältere (1332–1360) werden als Zeugen in den Dokumenten genannt, die vom Herzog Bolko II. (1309/1312–1368), dem letzten der Piasten von Schweidnitz-Jauer, angefertigt wurden. Höchstwahrscheinlich ist es ihnen zu verdanken, dass das Familienwappen – ein Schaf auf rotem Hintergrund – sich auf dem Sarkophag Bolkos II. in Grüssau befindet. Ab 1365 war Ulrich Starost des Herzogtums Schweidnitz und wurde 1369 Kastellan der Kynsburg.

Deren naher Verwandter war Gotsche I. (Gotthard I.), ihm gehörten Petersdorf und Hermsdorf am Kynast. Seine Gattin war Margarethe (es fehlen nähere Daten zu ihrer Person), mit der er den Sohn Gotsche II. (Gotthard II.) und die Tochter Sophie hatte, die mit einem Ritter aus der Familie Nimptsch verheiratet wurde.

Gotsche I. kaufte die Güter in Schmiedeberg und erhielt von Agnes von Habsburg, der Witwe des Herzogs Bolko II., die Burg Kynast. Sein Sohn, Gotsche II., wurde 1375 Vogt von Hirschberg, sechs Jahre später kaufte er das Gut in Warmbrunn. Um das Jahr 1399 erhielt er zuerst zur Verpachtung und danach als Eigentum die Burg Greiffenstein und die Städte Greiffenberg und Friedeberg. Im Jahr 1401 baute er die Burg Kynast zum Familiensitz um und holte 1403 den Orden der Zisterzienser aus Grüssau nach Warmbrunn. Diese gründeten hier eine Filiale des Mutterklosters. Gotsche II. erhielt auch den seltenen Titel „Hochgeboren“ und sogar ein

Sarkofag księcia Bolka II Małego w kościele pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny opactwa cystersów w Krzeszowie

Sarkophag Bolko II. in der Maria Himmelfahrt Kirche der Zisterzienserabtei in Grüssau/Krzeszów

perłę renesansu na Śląsku. Zmarł w 1565 roku i wraz z małżonką Salomeą został pochowany w Raszowie. Po śmierci pierworodnego syna Ulryka majątek Raszów i Starą Kamienicę przejął kolejny syn – Hans II. Także i on wraz z małżonką Małgorzatą spoczął w mauzoleum w Raszowie. Majątek został podzielony między ich dwóch synów.

Dziedziczący po Antonim Nową Kamienicę Ernest dokupił dobra czeskie Bauselwitz, które następnie przekazał synowi Ernestowi II, ale na stałe przeniósł się tu dopiero Ernest III. Jego najstarszy syn Jan Ernest w 1674 roku otrzymał dziedziczny tytuł czeskiego barona, a w 1681 roku tytuł hrabiego – wygasły one jednak wraz z jego bezpotomną śmiercią. Młodszy brat hrabiego Jan Wilhelm został w 1696 roku wyniesiony do stanu dziedzicznych, czeskich panów, a jego synowie Krzysztof Wilhelm i Jan Ernest Antoni w 1703 roku zostali dziedzicznymi czeskimi hrabiemi. Tylko młodszy z nich, Jan Ernest, miał potomstwo. Pełnił liczne zaszczytne funkcje, a w 1734 roku został nawet burgrabią w Królestwie Czech. Pięć lat później, jako trzeci z Schaffgotschów, został odznaczony Orderem Złotego Runa.

Jego wnuk – Jan Prokop – był od 1780 roku kanonikiem ołomunieckim, a od 1785 roku pierwszym biskupem czeskich Budziejowic. Bratanek biskupa, Jan Antoni od 1837 roku także był kanonikiem ołomunieckim, a od 1847 roku biskupem Brna. Z kolei hrabia Jan Franciszek w 1856 roku awansował na stanowisko generała kawalerii, a za swoje zasługi wojskowe został nagrodzony Krzyżem Wielkim Orderu Leopolda. Później został mianowany dowódcą generałem dla Śląska i Moraw. Ostatni przedstawiciel czeskich Schaffgotschów Fryderyk zmarł w Salzburgu 1 czerwca 1993 roku.

Kacper był założycielem linii śląskiej. Jego główną siedzibą były Karpaniki – w 1520 roku przebudował tutejszy zamek. W latach 1511–1516 pełnił funkcję starosty księstwa świdnicko-jaworskiego, a w 1513 roku na podstawie zezwolenia od króla Władysława Jagiełłończyka nadał osadzie Kowary prawa wolnego miasta górnictwego. Tutejszym mieszkańom przysługiwało odtąd prawo do m.in. ośmiodniowego jarmarku, handlu solą oraz warzenia piwa. Znaczącym wydarzeniem w tym okresie było przejście w 1526 roku rodziny na protestantyzm. Kacper zmarł w 1534 roku, a synowie podzielili jego dobra: Wacław otrzymał dobra Czarne i Kowary,

Hans – Karpaniki i okolicę, Krzysztof – Sobieszów, Kacper II – Starą Kamienicę, a Baltazar – Cernenę. Wnuk Wacława – Adam w 1592 roku kupił wolne państwo stanowe Żmigród, gdzie w latach 1595–1607 wspomógł budowę tutejszego kościoła protestanckiego. 5 lipca 1591 roku otrzymał od cesarza potwierdzenie tytułu „wolnego pana” oraz wspólny tytuł „Schaffgotsch na Chojniku, Gryfowie i Żmigrodzie”. Był także panem dóbr Korfantów (Friedland) oraz Bielice (Bielitz) w powiecie niemodlińskim.

Zmarł bezpotomnie, a majątek przekazał kuzynowi – Krzysztofowi, najstarszemu synowi stryja Baltazara. Po jego śmierci majątek przeszedł na jego syna Hansa Ulryka, urodzonego na zamku Gryf koło Gryfowa w sierpniu w 1595 roku. Otrzymał on należyté wykształcenie, podróżował po Europie, bywał na dworze cesarza Ferdynanda II, który nadał mu nawet zaszczytny tytuł barona „Semperfrei” Świętego Cesarstwa Rzymskiego i godność hrabiego Rzeszy. Był panem na Chojniku, w Cieplicach, Gryfowie, Kowarach i Żmigrodzie. W czasie wojny trzydziestoletniej dowodził śląskim pospolitym ruszeniem. Dzięki małżeństwu z Barbarą Agnieszką, córką księcia brzesko-legnickiego, zawartemu w 1620 roku wszedł w koligacje z książetami piastowskimi. Małżeństwo miało pięcioro dzieci. Barbara Agnieszka zmarła w 1631 roku i została pochowana w Gryfowie.

Ze względu na swoje ewangelickie wyznanie niezbyt sprzyjał cystersom, a także pozostawał w konflikcie z katolickim Habsburgami, do których należał wówczas także Śląsk. Mimo to dowodził w czasie wojny trzydziestoletniej wojskami cesarskimi przeciwko zbuntowanym ewangelikom, stając się przez to przeciwnikiem swoich piastowskich szwagrów, którzy byli kalwinami. W 1621 roku złożył przysięgę na wierność cesarzowi Ferdynandowi II Habsburgowi oraz dowódcy wojsk cesarskich Albrechtowi Wallensteinowi. Gdy jednak ten ostatni przeszedł na stronę przeciwników cesarza, Hans Ulryk posądzony o zdradę został aresztowany, osadzony w więzieniu w Kłodzku, a później Wiedniu i Budziejowicach, torturowany, mimo nieprzyznania się do winy, został ścięty w Ratyzbonie w lipcu 1635 roku, a jego dobra skonfiskowano.

Dopiero kilka lat później dzieciom Hansa Ulryka, w międzyczasie zrekatolyczowanym i wychowanym przez jezuitów w Ołomuńcu, zostały przywrócone prawa oraz majątek poza Żmigrodem. Najstarszy syn Krzysztof Leopold cieszył się

neues Stammwappen. Darüber hinaus hatte er einige wichtige Ämter inne, er war u.a. Burggraf von Hirschberg, Unterstarost von Breslau und kurze Zeit Unterstarost des Herzogtums Schweidnitz-Jauer. Er starb 1418, seine Nachkommen beschlossen aus Dankbarkeit für seine zahlreichen Verdienste und den Ruhm, den er der Familie brachte, den Namen von Schaffgotsch anzunehmen.

Vermögen und Ehrungen

Die Familie von Schaffgotsch genoss die Sympathie der Piasten. Nach dem Tod der Herzogin Agnes im Jahr 1392 verlor das Schweidnitzer Herzogtum seine Eigenständigkeit und fiel an das Königreich Böhmen. 1526 kam es unter die Herrschaft der Habsburger. Um die Obrigkeitstrechte zu sichern und die Verwaltung zu gewährleisten, wurde im Fürstentum Schweidnitz-Jauer das Amt des Statthalters, also eines Landeshauptmanns, eingeführt. Dieses Amt hatten auch einige von Schaffgotsch inne, u.a. Hans in den Jahren 1457–1459, Ulrich erstmalig 1504–1512 und zum zweiten Mal in den Jahren 1539–1542, Caspar 1520–1523, Christoph Leopold 1666–1672. Als letzter hatte Hans Anton in den Jahren 1704–1740 das Amt des Statthalters inne und schloss zugleich die Epoche der Herrschaft der Habsburger in Schlesien ab.

Im Jahr 1443 wurde Hans I. zum Erben von Kynast, Kemnitz und Schmiedeberg. Während seiner zwei Ehen entstanden insgesamt sieben Söhne: Hans II., Hieronymus, Christoph, Ernst, Anton, Caspar und Ulrich.

Dem Sohn Anton entstammte die böhmische Nebenlinie der Familie. Er selbst starb 1508 in Warmbrunn. Er hatte mehrere Söhne. Jene, die die Volljährigkeit erreichten, erbten wie folgt: Anton II. – Rohlach, Bernhard – Seiffersdorf und später auch Schildau und Boberstein, Hans I. – Landeshut und Ernst – Neu-Kemnitz. Im Jahr 1508 begann Hans mit dem Bau des Schlosses Kreppelhof bei Landeshut und höchstwahrscheinlich im Jahr 1527, ließ er in der Kirche in Reußendorf eine Grabkapelle errichten. Diese gilt heute als eine Perle der Renaissance in Schlesien. Er starb 1565 und wurde mit seiner Gattin Salomea in Reußendorf beigesetzt. Nach dem Tod seines erstgeborenen Sohnes Ulrich übernahm sein zweitgeborener Sohn Hans II. das Gut Reußendorf und Alt Kemnitz. Auch er und seine Gattin Margarethe fanden im

Mausoleum von Reußendorf ihre letzte Ruhestätte. Das Erbe wurde unter ihren beiden Söhnen aufgeteilt.

Ernst, der von Anton Neu-Kemnitz erbte, kaufte das böhmische Gut Bauselwitz hinzu, das er dann seinem Sohn Ernst II. übergab. Erst sein Sohn Ernst III. verlegte seinen ständigen Wohnsitz nach Neu-Kemnitz. Dessen Sohn, Johann Ernst, erhielt 1674 den Erbtitel des böhmischen Freiherrn und 1681 des Grafen, jedoch erloschen diese nach seinem kinderlosen Tod. Der jüngere Bruder des Grafen, Johann Wilhelm, wurde 1696 in den Stand der böhmischen Erbherren erhoben und seine Söhne Christoph Wilhelm und Johann Ernst Anton wurden im Jahr 1703 böhmische Erbgrafen. Nur der jüngere von ihnen, Johann Ernst, hatte Kinder. Er übte viele ehrenvolle Ämter aus und wurde 1734 sogar Burggraf im Königreich Böhmen. Fünf Jahre später wurde er als dritter der Schaffgotsch mit dem Orden vom Goldenen Vlies ausgezeichnet.

Sein Enkel – Johann Prokop – war seit 1780 Domherr in Olmütz und fünf Jahre später wurde er der erste Bischof von Böhmischem Budweis. Der Neffe des Bischofs, Johann Anton, war seit 1837 auch Domherr in Olmütz und seit 1847 Bischof von Brünn. Graf Johann Franz von Schaffgotsch stieg 1856 zum General der Kavallerie auf und erhielt für seine Verdienste das Großkreuz des Österreichisch-kaiserlichen Leopold-Ordens. Später wurde er zum kommandierenden General in Schlesien und Mähren ernannt. Der letzte Vertreter des böhmischen Adelsgeschlechts Schaffgotsch, Friedrich, starb am 1. Juni 1993 in Salzburg.

Caspar gründete die schlesische Linie. Sein Hauptsitz war Fischbach und er baute 1520 das dortige Schloss um. In den Jahren 1511–1516 war er Landeshauptmann des Fürstentums Schweidnitz-Jauer. 1513 verlieh er aufgrund einer Genehmigung des Königs Vladislaus II. der Siedlung Schmiedeberg die Rechte einer freien Bergstadt. Die Schmiedeberger Bürger hatten seitdem das Recht auf einen achttägigen Jahrmarkt sowie den Salzhandel und das Bierbrauen. Ein bedeutendes Ereignis dieser Zeit war der Übertritt der Familie Schaffgotsch im Jahr 1526 zum Protestantismus. Caspar starb 1534 und seine Söhne teilten seine Güter unter sich auf: Wenzel bekam die Güter Schwarzbach und Schmiedeberg, Hans – Fischbach und Umgebung, Christoph – Hermsdorf am Kynast, Caspar II. – Altkemnitz und Balthasar – Langenau.

poparciem cesarza, pełnił ważne funkcje dyplomatyczne w służbie cesarskiej i zrobił wielką karierę polityczną. Był on starannie wykształcony, władał kilkoma językami, w tym polskim. W 1657 roku awansował na szambelana dworu, a w 1694 roku otrzymał Order Złotego Runa i krótko przed śmiercią w 1703 roku został mianowany hrabią Rzeszy. Posiadał tytuł szlachcica węgierskiego i polskiego. Uczestniczył w zainicjowaniu mażeństwa Michała Korybuta Wiśniowieckiego z siostrą cesarza, Eleonorą. Posłował także do hetmana Jana Sobieskiego, licząc na jego poparcie dla cesarskiego kandydata na tron Polski. Gdy jednak ten został królem Polski, złożył mu serdeczne gratulacje. Krzysztofowi udało się objąć z powrotem zamek Chojnik. Rodzina otrzymała również z powrotem zamki Stara Kamienica i Gryf, podczas gdy majątek Żmigród został już w 1641 roku sprzedany wiernemu cesarzowi hrabiemu von Hatzfeld. Ojciec Krzysztofa został po śmierci zrehabilitowany przez cesarza Józefa II jako ofiara pomyłki wymiaru sprawiedliwości.

Prawdopodobnie w drugiej połowie XVII wieku Krzysztof Leopold wybudował pałac „u stóp Chojnika”, czyli w Sobieszowie i zamieszkał tam z rodziną. Jego syn Jan Antoni urodzony w 1675 roku zainicjował utworzenie biblioteki rodzinnej Schaffgotschów. Znajdowała się ona w Jerzmanowicach i liczyła około 10 tys. książek. W 1738 roku Jan Antoni ustanowił ordynację (fideicomis) składającą się z Chojnika, Cieplic i innych miejscowości w okolicach Jeleniej Góry. Dobra te nie mogły być odtąd dzielone ani obciążane żadnymi długami. Miały przechodzić z ojca na syna lub na innego męskiego potomka w rodzinie.

Hrabia był bardzo dobrze wykształcony, był na dworze cesarskim, był starostą śląskim, kawalerem Orderu Złotego Runa. Jego popiersie można zobaczyć np. w Auli Leopoldina na Uniwersytecie Wrocławskim, którego budynki budował w imieniu cesarza właśnie Jan Antoni von Schaffgotsch. Majątek po Janie Antonim odziedziczył jego najstarszy syn Karol Gotard, a po jego śmierci syn Jan Nepomuk, który podjął decyzję o przebudowie cieplickiej rezydencji rodziny. Syn Jana Nepomuka – Leopold Gotard – w 1825 roku uzyskał dla swych dóbr skupionych w okolicy Chojnika status wolnego państwa stanowego. Nie miało to już większego znaczenia praktycznego, a jedynie prestiżowe, gdyż stanem Schaffgotschowie zostali zrównani ze śląskimi książętami. Dwa lata później uzyskali prawo zasiadania w sejmie prowincjalnym na Śląsku. Leopold Gotard zmarł w 1834 roku.

Najmłodszy z synów Leopolda Gotarda, Józef Gotard przeniósł się do Austrii, zakładając linię austriacką z Niederleis. Jego syn Lewin Gotard pełnił wysokie godności w księstwie Salzburga, a wnuk Hans Ulryk stał się założycielem górnośląskiej linii rodu z siedzibą w Kopicach.

W latach 80. XIX wieku dobra Schaffgotschów znajdujące się na terenach powiatów jeleniogórskiego i lwóweckiego obejmowały obszar 130 tys. morgów pruskich (ok. 300 km²). Do majątku należały Cieplice, Mirsk, Gryfów, a także około 35 wsi i osad. Na obszarze rodowych majątków już w połowie XVIII wieku własnością Schaffgotschów były zakłady przemysłowe

Epitafium Ulryka I Schaffgotscha w kościele pw. Św. Elżbiety we Wrocławiu

Epitaph Ulrich I. Schaffgotsch in der Elisabethkirche in Breslau/Wrocław

Der Enkel von Wenzel, Adam, kaufte 1592 die Freie Standesherrschaft Trachenberg, wo er in den Jahren 1595–1607 den Bau der dortigen evangelischen Kirche unterstützte. Am 5. Juli 1591 erhielt er vom Kaiser die Bestätigung des Titels „Freiherr“ und des gemeinsamen Titels „Schaffgotsch von und zu Kynast und Greiffenstein und Freiherr zu Trachenberg“. Er war auch Besitzer der Güter Friedland und Bielitz im Kreis Falkenberg.

Adam starb kinderlos und sein Vermögen fiel an seinen Cousin Christoph, den ältesten Sohn seines Onkels Balthasar. Nach dessen Tod ging das Vermögen in die Hände seines Sohnes Hans Ulrich über, der im August 1595 auf der Burg Greiffenstein bei Greiffenberg geboren wurde. Dieser erhielt eine gute Ausbildung und reiste viel durch Europa. Er weilte zeitweise auf dem Hof des Kaisers Ferdinand II., der ihm sogar den Ehrentitel Baron „Semperfuri“ des Heiligen Römischen Reichs und die Ehre des Reichsgrafen verlieh. Er war Herr von Kynast, Warmbrunn, Greiffenstein, Schmiedeberg und Trachenberg. Im Dreißigjährigen Krieg führte er den schlesischen Landsturm an. Dank seiner im Jahre 1620 geschlossenen Ehe mit Barbara Agnes, Tochter des Brieger-Liegnitzer Fürsten, heiratete er in die Familie der Piasten ein. Die Eheleute hatten fünf Kinder. Barbara Agnes starb bereits 1631 und wurde in Greiffenberg beerdigt.

Wegen seines protestantischen Glaubens war er dem katholischen Zisterzienserorden nicht wohlgesinnt und stand auch im Konflikt mit den katholischen Habsburgern, die damals die Oberherrschaft über Schlesien innehatteten. Trotzdem befehligte er im Dreißigjährigen Krieg die kaiserlichen Truppen gegen die rebellierenden Protestanten und wurde damit zum Gegner seiner calvinistischen Schwäger aus dem Piastengeschlecht. 1621 legte er vor Kaiser Ferdinand II. von Habsburg und dem Oberbefehlshaber der kaiserlichen Armee, Albrecht Wallenstein, den Treueschwur ab. Als Albrecht Wallenstein auf die Seite der Gegner des Kaisers wechselte, wurde Hans Ulrich des Hochverrats beschuldigt, verhaftet und im Gefängnis in Glatz eingesperrt. Später wurde er in Gefängnissen in Wien und Budweis gefoltert. Obwohl er sich unschuldig erklärte, wurde er im Juli 1635 in Regensburg geköpft und seine Güter beschlagnahmt.

Erst einige Jahre später wurden den Kindern von Hans Ulrich, die inzwischen rekatholisiert und in Olmütz von den Jesuiten erzogen wurden, die

Rechte und das Vermögen mit Ausnahme von Trachenberg zurückgegeben. Der älteste Sohn Christoph Leopold erfreute sich des Wohlwollens des Kaisers und spielte eine wichtige Rolle im kaiserlichen diplomatischen Dienst, was ihm zu einer großen politischen Karriere verhalf. Er war hoch gebildet und sprach mehrere Sprachen, darunter Polnisch. 1657 stieg er zum Kammerherrn auf, erhielt 1694 den Orden vom Goldenen Vlies und wurde 1703, kurz vor seinem Tod, zum Reichsgrafen ernannt. Christoph Leopold besaß auch den ungarischen und polnischen Adelstitel. Unter seiner Beteiligung wurde die Ehe von Michał Korybut Wiśniowiecki mit Eleonore, der Schwester des Kaisers, eingefädelt. Er war auch Gesandter zum Hetman Jan Sobieski und rechnete mit seiner Unterstützung für den kaiserlichen Kandidaten auf den polnischen Thron. Als Sobieski selbst König von Polen wurde, gratulierte er ihm herzlich. Christoph Schaffgotsch gelang es, die Burg Kynast zurückzugewinnen. Die Familie erhielt ebenfalls die Burgen Altkemnitz und Greiffenstein zurück, während das Gut Trachenberg bereits 1641 an den kaisertreuen Grafen von Hatzfeld verkauft wurde. Christophs Vater wurde später vom Kaiser Josef II. als Opfer einer juristischen Fehlentscheidung rehabilitiert.

Höchstwahrscheinlich in der zweiten Hälfte des 17. Jahrhunderts, baute Christoph Leopold „am Fuße der Kynast-Burg“, also in Hermsdorf am Kynast, ein Schloss und wohnte dort mit seiner Familie. Sein Sohn Johann Anton, geboren 1675, war der Gründer der Schaffgotsch'schen Majoratsbibliothek. Sie befand sich in Haynauisch Hermsdorf und zählte etwa 10 000 Bücher. Im Jahr 1738 richtete Johann Anton ein Familienfideikommiss (fideicomis) ein, dieses Sondervermögen bestand aus Kynast, Warmbrunn und anderen Ortschaften in der Umgebung von Hirschberg. Die Güter durften seitdem weder geteilt noch mit irgendwelchen Schulden belastet werden. Sie sollten jeweils vom Vater auf den Sohn oder einen anderen männlichen Nachkommen in der Familie übergehen.

Der Graf Johann Anton von Schaffgotsch war sehr gut ausgebildet, hielt sich oft auf dem Hof des Kaisers auf, war schlesischer Landeshauptmann und Ritter des Ordens vom Goldenen Vlies. Seine Büste kann man z.B. in der Aula Leopoldina der Breslauer Universität besichtigen, deren Gebäude er im Namen des Kaisers baute. Sein Vermögen erbte sein ältester Sohn Karl Gotthard und nach seinem Tod dessen Sohn Johann

o profilu rolno-spożywczym, tkackim, drzewnym i górniczo-hutniczym. W drugiej połowie tego stulecia w ich posiadłościach uruchomiono produkcję wapna, eksplotację rud kobaltu, a na początku XIX wieku rozpoczęto wydobywanie torfu. Ostatnią rodzinną inwestycją dolnośląskich Schaffgotschów było wybudowanie huty szkła „Józefina” w 1842 roku z inicjatywy hrabiego Leopolda Chrystiana, syna Leopolda Gotarda. Zaprojektował ją Franciszek Pohl. Po trzech latach działalności odnotowywała jedne z najlepszych wyników w Europie. W 1854 roku hrabia otrzymał tytuł dziedzicznego członka Izby Panów, wyższej izby pruskiego parlamentu. Zmarł bezpotomnie 10 lat później, a majątek przeszedł na młodszego brata Karola, a po jego śmierci w 1865 roku na syna Leopolda Gotarda. Ten zaś zmarł w 1877 roku, a właścicielem majątku, uchodzącego za trzeci pod względem wielkości na Śląsku, został jego młodszy brat Ludwik Gotard. Po jego śmierci w 1891 roku ostatnim cieplickim wolnym panem stanowym został jego syn – wówczas zaledwie ośmioletni – hrabia Fryderyk. Pełnoletność osiągnął w 1907 roku. Doczekał się trzech córek i dwóch synów.

Zmarł już po zakończeniu wojny, późną wiosną 1947 roku. 22 września 1939 roku w okolicach miejscowości Zawada zginął Fritz, młodszy syn hrabiego Fryderyka, który służył w regimencie kawalerii. Został pochowany w Cieplicach – był to ostatni pochówek Schaffgotscha w tej grobowej krypcie. Rodzina opuściła swoje dobra w 1945 roku.

Od 1997 roku spadkobiercą tytułu jest wnuk Fryderyka, także o imieniu Fryderyk. Urodził się jeszcze w Cieplicach na początku 1943 roku.

Linia górnosłaska

W połowie XIX wieku Hans Ulryk poprzez małżeństwo z Joanną Gryczik von Schomberg-Godulla zawarte w 1858 roku zapoczątkował górnosłorską linię rodu Schaffgotschów. Małżeństwo to można by w zasadzie uznać za mezzalians, gdyby nie fakt, że zubożony hrabia (nie miał praw do dziedziczenia ordynacji) posiadał tylko szlachecki tytuł, za to Joanna potężny majątek, odziedziczony po Karolu Goduli (niem. Karl Godulla), śląskim królu cynku.

Karol Godula i Joanna Gryczik

Karol Godula urodził się 8 listopada 1781 roku w Makoszowach (obecnie dzielnica Zabrza) jako czwarte z pięciorga dzieci Józefa Goduli i jego małżonki Franciszki z domu Hanin, córki

nauczyciela. Ojciec był nadleśniczym, a potem dzierżawcą dwóch majątków – Makoszowy i Ligota Zabrska. Początkowo uczęszczał do szkoły w Przyszowicach, od 1793 roku do gimnazjum cystersów w Rudach Wielkich (koło Raciborza), a w 1798 roku przeniósł się do Opawy. Trzy lata później podjął pierwszą pracę u hrabiego Karola Franciszka von Ballestrem, który tworzył właśnie potęgę gospodarczą swojej rodziny. Najpierw pracował jako skarbnik, ale dzięki swoim umiejętnościom, wiedzy i talentowi osiągał świetne wyniki i szybko awansował do stopnia „ekonomii”, a w 1814 roku objął stanowisko głównego ekonoma hrabiowskich dóbr obejmujących m.in.: Rudę (obecnie dzielnica Rudy Śląskiej), Pławniowice i Biskupice. Z jego urzędem związane były także funkcja sędziego orzekającego w sprawach mieszkańców wsi oraz sprawowanie władzy policyjnej.

Na początku XIX wieku bardzo rentowny stał się przemysł cynkowy, a na Górnym Śląsku odkryto bogate złoża rud cynkowo-ołowiowych, galmanu oraz węgla kamiennego. Z tych powodów Godula namówił hrabiego Ballestrema do założenia na terenie Rudy huty cynku („Karls-hütte”). Hrabia powierzył mu nadzór nad cynkownią, a za jej wzorowe zarządzanie podarował mu część udziałów w zakładzie. Dzięki dodatkowym, sporym środkom finansowym Godula mógł rozpocząć również prowadzenie swoich własnych interesów. Zaczął od zbudowania kopalni galmanu na terenie Miechowic wspólnie z Franciszkiem Aresinem. Ta trafiona inwestycja pozwoliła mu na stworzenie kolejnych kopalń galmanu i węgla oraz hut cynku, a także nabycie majątków ziemskich. Mimo imponującej kariery przemysłowca wciąż skrupulatnie zarządzał majątkiem hrabiego Ballestrema.

W 1826 roku zakupił majątki, które zbankrutowały – Szombierki i Orzegów. W 1829 roku uruchomił swoją pierwszą kopalnię na wyłączność – „Orzegów”, następnie kolejne, a w 1936 roku Hutę „Morgenroth” w Chebzu. W 1830 roku zwolnił się z pracy u hrabiego Ballestrema, przejął w dzierżawę jego majątki w Rudzie i Biskupicach, ale pozostał nadal doradcą gospodarczym hrabiego. W 1840 roku kupił prawo do budowy huty w Bobrku, a w 1842 roku – dobra Bobrek. Sześć lat później nabył wieś Bujaków.

Zmarł z powodu choroby nerek w 1848 roku we Wrocławiu. Pierwotnie został pochowany na jednym z tamtejszych cmentarzy, ale w 1909 roku po zbudowaniu przez spadkobierców

Nepomuk, der die Entscheidung über den Umbau der Familienresidenz in Warmbrunn traf. Der Sohn von Johann Nepomuk – Leopold Gotthard – erhielt im Jahr 1825 für seine um Kynast liegenden Güter den Status der Freien Standesherrschaft. Das hatte in der Praxis keine größere Bedeutung mehr und war nur eine Prestigefrage, weil die Schaffgotsch dadurch den schlesischen Fürsten gleichgestellt wurden. Zwei Jahre später bekamen sie einen Sitz im schlesischen Provinziallandtag. Leopold Gotthard starb 1834.

Der Jüngste der Söhne von Leopold Gotthard, Josef Gotthard, siedelte nach Österreich über und gründete die österreichische Linie Niederleis. Sein Sohn, Lewin Gotthard, war hoher Würdenträger im Herzogtum Salzburg und sein Enkel Hans Ulrich wurde zum Begründer der oberschlesischen Linie mit dem Familiensitz in Koppitz.

In den 1880er Jahren befanden sich die Güter der Schaffgotsch auf den Gebieten der Kreise Hirschberg und Löwenberg in Schlesien und hatten eine Fläche von 130 000 preußischen Morgen (etwa 300 km²). Zu den Gütern gehörten Warmbrunn, Friedeberg, Greiffenberg und auch rund 35 Dörfer und Siedlungen. Mitte des 18. Jahrhunderts befanden sich auf dem Gebiet der Familiengüter der von Schaffgotsch bereits Gewerbebetriebe, die in den Bereichen Lebensmittelproduktion, Weberei, Holz, Bergbau und Hüttenindustrie tätig waren. In der zweiten Hälfte des 18. Jahrhunderts wurde mit der Kalkproduktion und dem Abbau von Kobalterzen begonnen, Anfang des 19. Jahrhunderts kam der Torfabbau hinzu. Die letzte Familieninvestition der niederschlesischen Schaffgotsch-Linie war der Bau der Glashütte „Josephinenhütte“ im Jahr 1842. Diese wurde auf Initiative des Grafen Leopold Christian, Sohn von Leopold Gotthard, getätig. Die Hütte wurde von Franz Pohl entworfen. Drei Jahre nach der Inbetriebsetzung erzielte sie eines der besten Ergebnisse in Europa. Im Jahr 1854 wurde Graf Leopold Christian erbliches Mitglied des Preußischen Herrenhauses, der ersten Kammer des preußischen Parlaments. Er starb zehn Jahre später kinderlos und sein Vermögen vererbte er seinem jüngeren Bruder Karl, der es nach seinem Tod 1865 an seinen Sohn Leopold Gotthard weitergab. Dieser starb 1877 und zum Besitzer des Vermögens, dem drittgrößten Schlesiens, wurde sein jüngerer Bruder Ludwig Gotthard. Nach dessen Tod 1891 wurde sein damals nur acht Jahre alter Sohn, Graf Friedrich,

der letzte freie Standesherr von Warmbrunn. 1907 erreichte er die Volljährigkeit. Er hatte drei Töchter und zwei Söhne.

Er starb nach Kriegsende, im späten Frühjahr des Jahres 1947. Am 22. September 1939 fiel in der Umgebung von Zawada der jüngere Sohn des Grafen, Fritz, der in einem Kavallerieregiment diente. Er wurde in Warmbrunn beigesetzt – es war die letzte Beisetzung eines Schaffgotsch in dieser Familiengruft. Die Familie musste ihre Güter im Jahr 1945 verlassen.

Seit 1997 ist Friedrich Schaffgotsch, Friedrichs Enkel, der Erbe des Titels. Er wurde noch in Warmbrunn Anfang 1943 geboren.

Die oberschlesische Linie

Den Anfang für die oberschlesische Linie des Adelsgeschlechts von Schaffgotsch markiert die Hochzeit von Hans Ulrich und Johanna Gryczik von Schomberg-Godulla im Jahre 1858. Die Ehe könnte man für eine Mesalliance halten, wäre da nicht die Tatsache gewesen, dass der verarmte Graf (er hatte kein Recht, das Majoratsgut zu erben) nur den Adelstitel besaß. Johanna hingegen verfügte über ein riesiges Vermögen, das sie von Karl Godulla, dem oberschlesischen Zinkkönig, geerbt hatte.

Karl Godulla und Johanna Gryczik

Karl Godulla wurde am 8. November 1781 in Makoschau (heute ein Stadtteil von Hindenburg) als viertes von fünf Kindern von Josef Godulla und seiner Frau Franziska, geb. Hanin, Tochter eines Lehrers, geboren. Der Vater war Oberförster, später Pächter von zwei Gütern – Makoschau und Ellguth-Zabrze. Der junge Karl besuchte zuerst die Schule in Preiswitz, ab 1793 das Zisterziensergymnasium in Groß Rauden (bei Ratibor) und 1798 wechselte er nach Troppau. Drei Jahre später trat er seine erste Arbeitsstelle bei dem Grafen Carl Franz von Ballestrem an, der gerade die wirtschaftliche Macht seiner Familie aufbaute. Zuerst war Godulla als Schatzmeister angestellt, doch dank seiner Fähigkeiten, seinem Wissen und Talent, wurde er schnell zum „Ökonom“. 1814 stieg er zum Hauptverwalter der gräflichen Güter auf, die u.a. aus Ruda (heute ein Stadtteil der Stadt Ruda), Plawnowitz und Biskupitz bestanden. In seinem Amt fungierte er auch als Richter in den Angelegenheiten der Dorfbewohner und hatte die Polizeigewalt inne.

Zu Beginn des 19. Jahrhunderts wurde die Zinkindustrie sehr rentabel und in Oberschlesien wurden Lagerstätten von Zink, Blei, Galmei

kościoła w Szombierkach jego prochy przeniesiono do podziemi tej świątyni. Dzień przed śmiercią prawnik i przyjaciel Goduli Maksymilian Scheffler sporządził testament. W chwili śmierci jego majątek szacowano na 2 mln talarów i składał się m.in.: z 19 szybów rudy galmanu, 40 szybów węglowych, cynkowni, papierów wartościowych oraz ponad 7 tys. morgów pruskich ziemi (ok. 18 km²) w Bobrku, Bujakowie, Orzegowie i Szombierkach.

Na Górnym Śląsku zapanowało ogromne zdziwienie, gdy w sądzie powiatowym w Bytomiu odczytano testament. 200 tys. talarów Godula zapisał swoim siostrzeńcom, kolejne 50 tys. swoim pracownikom, zaś główną dziedziczką fortuny uczynił sześciolatnią półsierotę Joannę Gryczik.

Urodziła się ona 29 kwietnia 1842 roku w Porębie koło Rudy jako córka Jana Gryczika (Gryczka, Gryzika?) i jego żony Antoniny. Jan pracował najprawdopodobniej w cynkowni Goduli i zmarł na gruźlicę już trzy lata po urodzeniu się pierwszej córki oraz zaledwie dwa miesiące po urodzeniu się drugiej – Karoliny. W wyniku tego znacznie pogorszyła się sytuacja materialna wdowy oraz jej dzieci, co skłoniło ją do rozpoczęcia poszukiwań nowego męża. Wiele źródeł potwierdza teorię, że starsza córka miała jej przeszkadać w realizacji planów i według dokumentów z 14 marca 1846 roku Joanna trafiła do domu Karola Goduli, gdzie zajęła się nią jego służąca Emilia Lukas. Dotąd stroniący od dzieci Godula miał ją szczerze polubić i przygarnąć, a nawet zorganizować dla niej nauczanie.

4 sierpnia matka Joanny ponownie wyszła za mąż za górnika Franciszka Stefana Schierona (Sieronia?). Małżeństwo nie było jednak zgodne i już półtora roku później Antonina opuściła męża. Wkrótce jednak do niego wróciła, ale ten niebawem zmarł, a ona po raz drugi została wdową.

6 lipca 1848 roku zmarł Karol Godula, a główną spadkobierczynią uczynił małą Joasię. Wykonawcą testamentu mianował swojego przyjaciela Maksymiliana Schefflera, który miał świadomość, ilu chętnych pojawi się do przejęcia majątku. Wychowaniem Joanny miała nadal zajmować się Emilia Lukas. Matka dziewczynki zwróciła się zaś do sądu o przyznanie jej zasiłku z tytułu spadku córki. Scheffler poparł ten wniosek, uważając, że matka dziedziczki nie może żyć w biedzie. Sąd przychylił się do tego, ale w znacznie skromniejszym zakresie. Antonina część przyznanej kwoty

przekazała młodszej córce, a sama wyszła po raz kolejny za mąż i urodziła dwie córki i syna.

Siostrzeńcy zmarłego Goduli już wkrótce upomnieli się o majątek. Niestety, testament zawierał zapis, iż to właśnie oni staną się spadkobiercami, gdyby Joanna zmarła bezpotomnie, co oczywiście stwarzało realne zagrożenie dla jej życia. Zgodnie z wyrażoną niegdyś ustnie wolą Goduli, gdy dziewczynka ukończyła osiem lat, opiekunowie przekazali ją do klasztoru urszulanek we Wrocławiu, gdzie miała pobierać naukę. Problem z bezpieczeństwem stawał się jednak coraz bardziej poważny, ponieważ siostrzeńcy sprzedali swoje roszczenia spadkowe osobom trzecim. Sprawa otarła się o Sąd Powiatowy w Bytomiu i Sąd Apelacyjny w Raciborzu, a nawet o księcia Wilhelma, regenta Prus.

Joanna po zakończeniu nauki w klasztorze zamieszkała w willi Schefflera we Wrocławiu, gdzie poznała swojego przyszłego męża hrabiego Hansa Ulryka von Schaffgotsch. Widząc w tej miłości sporą szansę, Scheffler postarał się dla swej podopiecznej o nobilitację i wkrótce otrzymała ona tytuł Joanna von Schomberg-Godulla oraz herb, na tarczy którego widniały skrzyżowane pyrlik (ciężki młot do rozbijania brył węgla) i żelazko (przecinak do rozbijania brył skalnych).

Hrabia jeszcze przed zawarciem małżeństwa pełnił tytuurne urzędy podkomorzego i referendarza, w służbie wojskowej miał stopień porucznika regimentu huzarów, był także odznaczony krzyżem maltańskim.

Joanna i Hans Ulryk

Kontrakt ślubny został podpisany w pałacu w Szombierkach 23 października 1858 roku, a uroczystość ślubna odbyła się 15 listopada tego roku. Honory domu pełnili opiekunowie Joanny – Maksymilian Scheffler oraz Emilia Lukas wraz z mężem Antonim Gemanderem z Bełku.

Po ślubie małżonkowie zamieszkali we Wrocławskiej willi Schefflera przy obecnej ulicy Ogrodowej, a później przeprowadzili się do nowej rezydencji przy obecnej ulicy Świdnickiej. Hrabia dla swojej żony i pracowników nauczył się języka polskiego i należał do organizacji zwalczających antypolskie akcje. Oboje popierali katolicką Partię Centrum.

Hrabina Joanna otrzymała pełnię praw do swojego majątku dopiero w 1865 roku, ale już sześć lat wcześniej jej opiekunowie zakupili dla

und Steinkohle entdeckt. Daher konnte Godulla den Grafen Ballestrem dazu überreden, in Ruda eine Zinkhütte zu gründen („Carlshütte“). Der Graf beauftragte ihn mit der Aufsicht über die Zinkhütte und schenkte ihm für die musterhafte Verwaltung die Beteiligungen an diesem Werk. Dank zusätzlicher, recht beträchtlicher Finanzmittel konnte Godulla auch eigene Unternehmen gründen. Er begann zusammen mit Franz Aresin mit dem Bau eines Galmeibergwerkes in Miechowitz. Diese geglückte Investition ermöglichte ihm die Gründung weiterer Galmeibergwerke, Steinkohlengruben und Zinkhütten. Er konnte auch Landgüter erwerben. Trotz dieser imposanten Karriere verwaltete er immer noch, und zwar sehr sorgfältig das Vermögen des Grafen Ballestrem.

1826 kaufte er zwei Güter, die bankrott waren – Schomberg und Orzegow. 1829 nahm seine erste eigene Kohlengrube „Orzegow“ die Arbeit auf, danach weitere, und 1836 die Hütte „Morgenroth“ in Morgenroth. 1830 kündigte er die Arbeit beim Grafen Ballestrem und nahm seine Güter in Ruda und Biskupitz zur Pacht, doch er blieb weiterhin Wirtschaftsberater des Grafen. 1840 erwarb er die Baugenehmigung für eine Hütte in Bobrek und 1842 das Gut Bobrek. Sechs Jahre später kaufte er das Dorf Bujakow.

1848 starb er infolge einer Nierenerkrankung in Breslau. Ursprünglich wurde Karl Godulla auf einem der dortigen Friedhöfe beigesetzt, doch 1909, nachdem seine Erben eine Kirche in Schomberg erbaut hatten, wurden seine sterblichen Überreste in die Schomberger Kirchengruft überführt. Einen Tag vor seinem Tod setzte der Jurist und Godullas Freund, Maximilian Scheffler, das Testament auf. Zum Zeitpunkt seines Todes wurde sein Vermögen auf 2 Millionen Taler geschätzt und bestand aus 19 Galmeierzschächten, 40 Steinkohlengruben, Zinkhütten, Wertpapieren und über 7 000 preußischen Morgen (etwa 18 km²) Land in Bobrek, Bujakow, Orzegow und Schomberg.

In Oberschlesien war das Staunen groß, nachdem im Kreisgericht in Beuthen das Testament verlesen worden war: 200 000 Taler vermachte Godulla seinen Neffen, weitere 50 000 seinen Mitarbeitern und die Haupterbin des Vermögens wurde die sechsjährige Halbwaise Johanna Gryczik.

Sie wurde am 29. April 1842 in Poremba bei Ruda als Tochter von Johann Gryczik und seiner Frau Antonia (geb. Hayn/Hein) geboren. Johann

hatte höchstwahrscheinlich in der Zinkhütte von Godulla gearbeitet und war an Tuberkulose gestorben. Damals war Johanna erst drei Jahre und seine zweite Tochter Caroline erst zwei Monate alt. Die materielle Lage der Witwe und ihrer Kinder hatte sich dadurch sehr verschlechtert, weshalb sie begann, einen neuen Mann zu suchen. Viele Quellen bestätigen die Theorie, dass die ältere Tochter diesen Plänen im Wege stand und so kam Johanna laut den Dokumenten vom 14. März 1846 in das Haus von Karl Godulla, wo sich sein Dienstmädchen Emilia Lukas um sie kümmerte. Godulla, der bis dahin Kinder mied, soll Johanna ehrlich ins Herz geschlossen haben. Er adoptierte sie und organisierte ihr Lehrer.

Am 4. August 1846 heiratete Johannas Mutter erneut. Ihr Mann wurde der Bergmann Franz Stefan Schieron. Diese Ehe verlief nicht glücklich, und bereits anderthalb Jahre später verließ Antonia ihren Ehemann. Bald kehrte sie jedoch zu ihm zurück, doch er starb kurze Zeit später und sie wurde zum zweiten Mal Witwe.

Am 6. Juli 1848 starb Karl Godulla und machte die kleine Johanna zur Haupterbin. Mit der Ausführung des Testaments beauftragte er seinen Freund Maximilian Scheffler, der sich dessen bewusst war, wie viele Bereitwillige zur Übernahme des Erbes auftauchen würden. Um die Erziehung von Johanna sollte sich weiterhin Emilia Lukas kümmern. Aufgrund des Erbes der Tochter, stellte ihre Mutter beim Gericht einen Antrag auf Beihilfe. Scheffler willigte dem Antrag ein, da er der Meinung war, dass die Mutter der Erbin nicht in Armut leben sollte. Das Gericht kam dem Antrag nach, jedoch in einem deutlich geringeren Ausmaß. Antonia übergab einen Teil der Summe der jüngeren Tochter, sie selbst heiratete erneut und bekam noch zwei Töchter und einen Sohn.

Die Neffen des verstorbenen Godulla forderten alsbald das Vermögen ein. Leider befand sich im Testament ein Vermerk, dass sie zu Godullas Erben würden, falls Johanna kinderlos sterben sollte. Dies stellte eine reale Bedrohung ihres Lebens dar. Godulla äußerte noch zu Lebzeiten den Willen, dass Johanna mit acht Jahren zu den Schwestern des Ursulinen-Ordens in Breslau geschickt wird, um dort eine Ausbildung zu erhalten. Die Sicherheitsfrage wurde immer ernster, weil Godullas Neffen ihre Erbforderungen an Dritte verkauft hatten. Der Streit in dieser Sache wurde vor dem Kreisgericht in Beuthen, dem Berufungsgericht in Ratibor und sogar vor Fürst Wilhelm, dem preußischen Regenten, geführt.

młodej pary ziemie w Kopicach wraz z okolicznymi wsiami, a także majątki Chudów i Paniowy.

Ośrodkiem ich posiadłości zostały Kopice, gdzie znajdował się pałac zbudowany w latach 1783–1784 według projektu Jana Jerzego Rudolfa dla rodzin hrabiów Francken-Sierstorpff. W 1863 roku obiekt przebudowano według projektu Karla Lüdecke.

Rok po ślubie Joanna urodziła pierwsze dziecko – Hansa Karola, który drugie imię otrzymał na cześć Karola Goduli. Wciąż jednak o majątek dopominali się jego krewni, sprawą trafiła nawet w marcu 1859 roku do Sądu Najwyższego w Berlinie. Jeszcze przed narodzinami potomka Joanny udało się załatwić sprawę polubownie, wypłacając im pewną sumę. W 1860 roku urodziło się kolejne dziecko – Klara, w 1862 roku – Elżbieta, a w 1864 roku – Leonora.

Dzięki starannemu wykształceniu i nienaganym manierom Joanna szybko odnalazła się w gronie arystokratów, do którego została chętnie przyjęta i nigdy nie wypominano jej niskiego pochodzenia. Potwierdzają to udane ożenki jej dzieci – Hans Karol ożenił się z baronową von Fürstenberg (doczekali się trojga dzieci), Klara wyszła za mąż za członka rodu magnackiego Stolberg-Stolberg (czworo dzieci), Elżbieta za barona von Kettler (pięcioro dzieci), a po jego śmierci za hrabiego Korff von Schmising-

Kerssenbrock (siedmioro dzieci), zaś Leonora za hrabiego von Francken-Sierstorpff (jedenaścioro dzieci).

Joanna nie korzystała jedynie z majątku Goduli, ale starała się również powiększać dziedzictwo pioniera górnospiskiego przemysłu. Ponieważ pod koniec XIX wieku przemysł cynkowy nie przynosił już tak dużych zysków, Schaffgotschowie sprzedali lub wydzierżawili posiadane kopalnie i huty przerabiające rudy cynku, a nabyci szereg pól górniczych, na których budowali dochodowe kopalnie węgla kamiennego, którego sprzedaż zajmowała się kooperującą spółką Friedländerów.

Hrabina Joanna i jej mąż hrabia Hans Ulryk około połowy XIX wieku stali się właścicielem Szombierek, Orzegowa, Bobrka i innych miejscowości w okolicy Rudy i Bytomia. Na tym terenie, prowadząc ożywioną działalność gospodarczą, dawali zatrudnienie okolicznym mieszkańcom, ale także przybyszom z Królestwa Polskiego, Galicji i z głębi Prus.

Joanna zmarła w 1901 roku, a Hans Ulryk w 1915 roku. Spadkobiercą ich górnospiskiego majątku został jedyny syn Hans Karol, który nietety zmarł już dwa lata później. Kolejnym dziedzicem został wnuk Joanny i Hansa – Hans Ulryk – ożeniony w 1918 roku z hrabią Zofią Henckel von Donnersmarck, z którą doczekał się sześciorga dzieci. Hrabia zmarł w Kopicach w 1943 roku. W 1945 roku rodzina opuściła Śląsk.

Joanna i Hans Ulryk Schaffgotschowie – fragment witraża z kościoła pw. Ścięcia św. Jana Chrzciciela w Rudzie Śląskiej-Goduli

Johanna und Hans Ulrich Schaffgotsch – Fragment des Glasfensters in der Johannes Enthauptung-Kirche in Ruda-Godulla/Ruda Śląska-Godula

